

Valkhof nieuws

15e jaargang no. 1
1978- 1993

V A L K H O F N I E U W S

REDAKTIEADRES: ST.ANNASTR. 286
6525 HC NYMEGEN

REDAKTIELEDEN: M.Vollebrecht;
H.Schoonwater;
A.Janssen;
H.v.Brienen.

V A L K H O F V E R E N I G I N G

LIDMAATSCHAP: Postbus 1390 6501 BJ NIJMEGEN.

CONTRIBUTIES: f20,- per jaar (65+;f15.-) op
postgironummer 4438363 t.n.v.
Valkhofvereniging Nijmegen.

VALKHOFKAPEL: Afspraken voor bezichtigingen
of rondleidingen: H.v.Brienen,
St.Annastr. 286 6525 HC Nijmegen
Tel.: 080-541379.

BESTUURSLEDEN: J.Nooy (Voorzitter);
P.Kruse (Secretaris);
N.Verhaaf (Penningmeester);
H.v.Brienen;
L.Hubers;
M.Vollebregt.

V A L K H O F S T I C H T I N G

SCHENKINGEN: ABN'AMRO'bank Nijmegen.
Rekeningnummer: 53.76.75.930
Giro: ABN'AMRO'BANK: 821025.
De Valkhofstichting beheert
een herbouwfonds.

INLEIDING

Redactie

Enige tijd geleden kwamen wij in de Valkhofkapel in gesprek met een 'oud-Nijmegenaar' die na 30 jaar zijn geboorteplaats weer eens bezocht. De man was erg teleurgesteld want hij vond de stad uit zijn jeugd hier niet meer terug. Het ziekenhuis waar hij werd geboren en de kapel waar hij gedoopt was, waren weg. De straat met het huis waar hij opgroeide, de school vol jeugdherinneringen, de bakkerswinkel waar hij zijn vrouw leerde kennen, de kerk waar zij trouwden... alles weg! In de volgens hem afschuwelijke nieuwbouw (Hij bleek uit de bouwwe-reld afkomstig) herkende hij zijn verleden niet meer! Over de brute plannen met het kerkhof aan de Daalse-weg waar zijn ouders begraven werden, hebben wij wij-selijk maar gezwezen! Nu stond hij hier in de kapel die hij toevallig open vond en stortte zijn hart uit... Wij moesten hem gelijke geven, er gaat op het ogenblik een golf van 'afbraak' door de stad, Nijmegen is bezig zijn gezicht te verliezen! Waar zijn de historische verenigingen? Wordt het niet hoog tijd de handen ineen te slaan en -halt- te roepen? In een historische stad is restauratie of herbouw be-langrijker als moderniteiten waar toch niemand naar komt kijken. 'In Londen waar ik nu woon' vertelde de oud Nijmegenaar verder; 'In het blufferig vernieuwde en totaal verknoeide centrum, heeft men eenzelfde fout gemaakt, 1/5 van de gebouwen staat nog steeds te koop, terwijl de city leegloopt. Prins Charles waarschuwde al enige jaren geleden hiervoor; het werd hem niet in dank afgenomen en de wraak bleef niet uit!' Als zakenman zag hij duidelijk de mogelijkheden die voor Nijmegen op het Valkhof liggen en beloofde dan ook om

de doelstellingen van de Valkhofvereniging te promoten. Dit signaal gaf weer eens aan dat wij op het goede spoor zitten! Een zichtbaar maken van de historie zal duizenden naar de stad lokken uit geheel Europa! Daarom, laat in Nijmegen de twee-duizend jaar oude geschiedenis weer zien! Bescherm de plaats waar 'Noviomagus' geboren werd voor experimentele moderniteiten! Vandaar hier dus een 'bouwperiodiek', waarin U kunt lezen hoeveel in andere steden vaak na onvermoeid volhouden tenslotte toch bereikt werd.

Nijmegen zoals het eens was... (Fotocoll. A.Janssen)

GEOFYSISCH ONDERZOEK OP HET VALKHOF.

Door: drs. Fer Boshouwers.

De Herbouwcommissie van de Valkhofvereniging heeft in overleg met het Verenigingsbestuur en met een subsidie van de Gemeente Nijmegen een geofysisch onderzoek laten verrichten in de bodem van het Valkhof. Het onderzoek vond plaats op dinsdag 22 september j.l.

De stappen daartoe werden gezet in de periode tegen het einde van de maand augustus j.l. en mag daarom gezien de korte periode tussen opstart en realisatie, beschouwd worden als een klein huzarenstukje.

Waarom een geofysisch onderzoek? De herbouwcommissie heeft de intentie om het pad van de geruchten waar velen een bijdrage aan leverden in het verleden te verlaten, en wil op een professionele wijze stappen verrichten op weg naar een eventuele herbouw.

Langs welke weg kan men inzicht krijgen in de samenstelling van de bodem en eventuele restanten van de fundamenteën van de Valkhofburcht lokaliseren? Een geofysisch onderzoek is daarbij een welkom hulpmiddel. Immers, graven of boren in de bodem van het Valkhof is tot op heden verboden, omdat de Rijks-overheid het Valkhof heeft 'gepromoveerd' tot een archeologisch monument.

Bij een geofysisch onderzoek is het niet nodig met werktuigen de bodem te beroeren. Men gaat aan de oppervlakte van het te onderzoeken terrein met behulp van electromagnetische apparatuur pulsen in de bodem uitzenden. Als deze op weerstand stuiten - afhankelijk van de aard van het weerstandsbiedende voorwerp of bodemsoort - wordt er een hoge of lage waarde vastgesteld. Daarmee krijgt men bij een

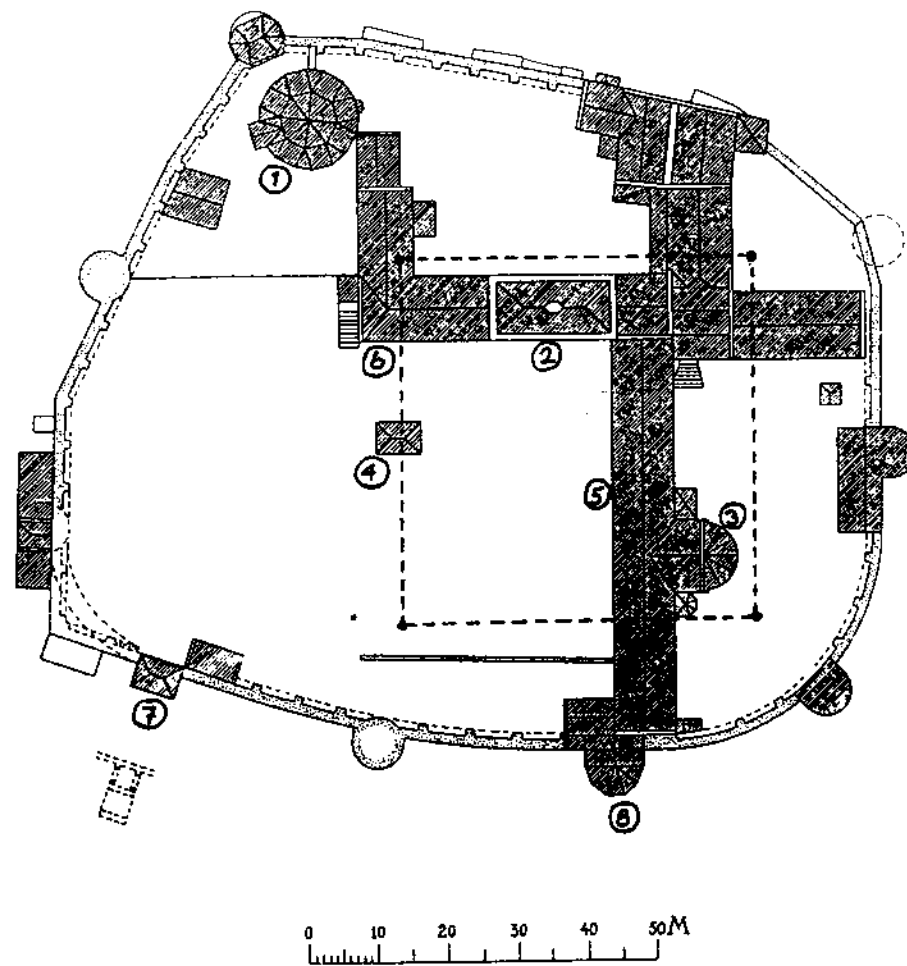
systematische aanpak een beeld van de bodemstructuur. De keuze viel op een gedeelte van het Valkhofterrein, waarbinnen zowel de donjon (de zware toren) als een groot gedeelte van de westvleugel en de zuidvleugel van de burcht waren gelegen.

Het meest westelijk gelegen puthuisje op de grote binnenplaats zou ook nog binnen het tracé vallen. Zo ontstond er een groot vierkant van 50 x 50 meter, dat om de meter (noord-zuid/oost-west) zou worden onderzocht. Op de volgende bladzijde ziet U een plattegrond van het Valkhof; het onderzochte gebied ligt binnen het gestippelde vierkant.

De geofysische methode werd uitgevoerd met een tweetal apparaten, namelijk de EM-31 en de EM-38. De EM-31 voor metingen op beperkte diepte (ongeveer tot 1,50 meter), en de EM-38 voor metingen op grotere diepte (tot ongeveer 5 à 6 meter). Alle gegevens werden terstond vastgelegd met behulp van een data-plotter.

Het onderzoek werd verricht door Dr. D.T. Biewinga van de Universiteit van Amsterdam en een twaalfstal studenten geofysica. Afspraken met betrekking tot het onderzoek werden gemaakt met hem, en met de stads-archeoloog van de gemeente Nijmegen, de heer Thijssen. Met name de laatste heeft zich bij Ir. Hoeke van de Dienst Stadsontwikkeling sterk gemaakt om subsidie voor dit onderzoek te verkrijgen. Intern overleg tussen leden van de herbouwcommissie (Maurice Vollebregt en ondergetekende) en het bestuur van de Valkhofvereniging (Jack Nooy) heeft er uiteindelijk toe geleid, dat één en ander goed werd voorbereid en er een geschikt terreinonderdeel werd gekozen.

Op de bewuste 22ste september troffen we het geweldig met het weer, zodat de universitaire ploeg op een prettige manier aan het werk kon gaan. Onder leiding van Dr. Biewinga (aanwezig met terrein-

PLATTEGROND VALKHOF MET GESTIPPELD ONDERZOCHT GEBIED.

1 = Nicolaaskapel.	5 = Zuidvleugel.
2 = Donjon (Grote Toren).	6 = Westvleugel.
3 = Barbarossa-ruïne.	7 = Hoofdpoort.
4 = Westelijk puthuisje.	8 = Jonker Janstoren.

wagen en apparatuur) gingen de studenten (met hun OV-jaarkaart per trein vanuit Amsterdam gekomen) enthousiast aan de slag.

Met grote precisie werd het terrein uitgezet met behulp van meetlinten en piketten. Hierbij werd van vier meetpunten uitgegaan, die door de plantsoenen- dienst - op last van de heer Kuhlman - daags daarvoor waren aangebracht in het park. Ter voorkoming van foutieve interpretatie van de meetgegevens had ondergetekende vooraf bij de Gemeentelijke Nuts- bedrijven kaarten geraadpleegd, met informatie >>>

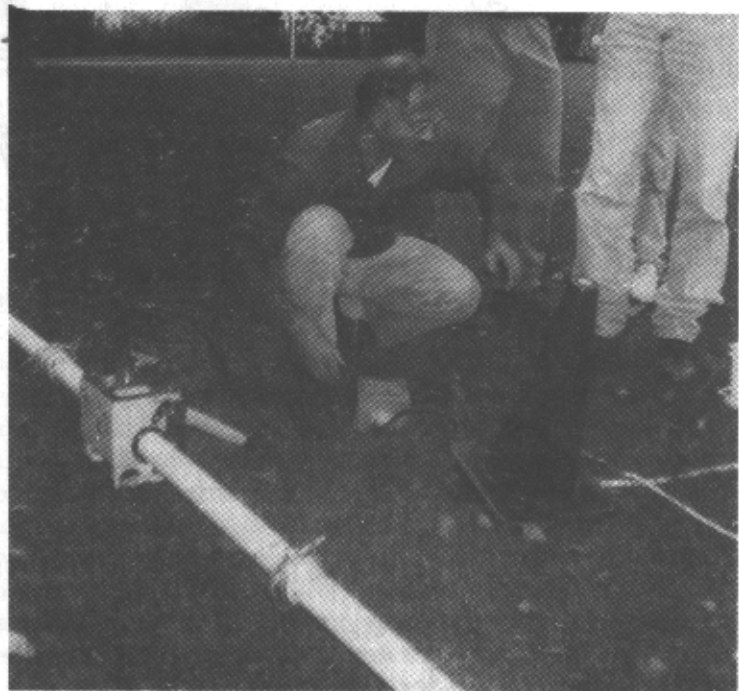

Foto: Dr. Biewinga geknielend bij één van de hoeken van het onderzoeksterrein. Links op de foto het EM-38 apparaat met dataplotter (Foto: F. Boshouwers).

omtrent de aanwezige (oude en nieuwe) electriciteits- leidingen en eventuele gas- of waterleidingen die in het verleden in het park zouden zijn aangelegd. Er moest worden voorkomen, dat het onderzoek dienaan- gaande zou leiden tot foutieve gegevens. Voor de welwillende medewerking van de betreffende ambtenaren betuigen we gaarne onze dank.

Begin november j.l. kreeg de herbouwcommissie het rapport toegezonden. Na lezing heeft de commissie het rapport tot verdere bestudering aangeboden aan de stadsarcheoloog, de heer J. Thijssen.

In afwachting van zijn bevindingen en de resultaten van intern onderzoek binnen de commissie zullen daarna nieuwe stappen worden gezet in het kader van een mogelijke herbouw van de burcht.

Interessant is overigens te vermelden, dat de vele >>>

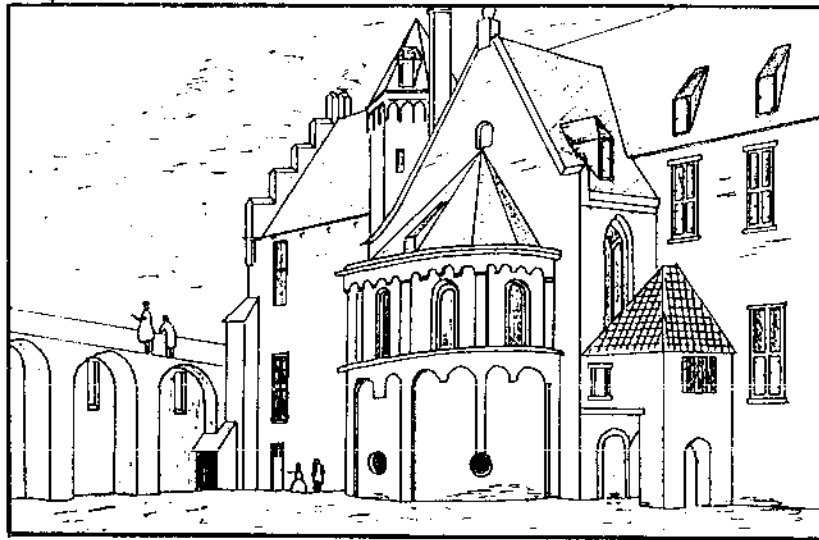
Foto: Een studente werkt met het EM-31 apparaat.

belangstellenden op het onderzoeksterrein zich gaarne lieten informeren over de aard van het onderzoek en de daaraan ten grondslag liggende doelstelling: verificatie van de bodemgesteldheid en de geruchtestroom uit het verleden met betrekking tot het wel of niet verwijderen van de fundamenten van de Valkhofburcht. Eén en ander leidde tot veel bijvalsbetuingen met het werk van de herbouwcommissie.

Alvorens op de Waalkade een maaltijd te nuttigen, hebben de onderzoekers een bezoek gebracht aan de St. Nicolaaskapel, waar zij op deskundige wijze over de geschiedenis van de burcht werden geïnformeerd door 'onze' actieve gids, Hein van Brienen, die in verband met het onderzoek bereid was de kapel reeds vanaf 10 uur 's morgens open te stellen.

In afwachting van de uitwerking van de onderzoeksgegevens wil de commissie besluiten met dank aan allen, die aan dit onderzoek hun bijdrage hebben geleverd.

Tekening: Nol Verhaaff.

DE OPMERKELIJKE GESCHIEDENIS VAN "DE DOORNENBURG": BOUW, VERVAL, RESTAURATIE, VERWOESTING EN HERBOUW.

Door: Maurice Vollebregt.

Wie vanuit Nijmegen de Betuwe inrijdt en vervolgens de Waalbandijk in oostelijke richting volgt, komt uit op een punt waar de dijk overgaat in Rijnbandijk. Bij dit punt, de 'Kop van Pannerden' genaamd, splitst de machtige Rijnstroom zich in Waal en Nederrijn.

Als we vanaf dit punt naar rechts kijken, zien we in de uiterwaarden het 19e eeuwse 'Fort Pannerden' liggen. Omdat deze versterking met een dikke laag grond bedekt is, lijkt het op het eerste gezicht meer op een groene heuvel. Toch is het een zeer solide fort dat echter in 1940 te verouderd was om enige weerstand te bieden tegen de Duitse invasie. Binnen enkele jaren zal dit fort een hoognodige restauratie ondergaan.

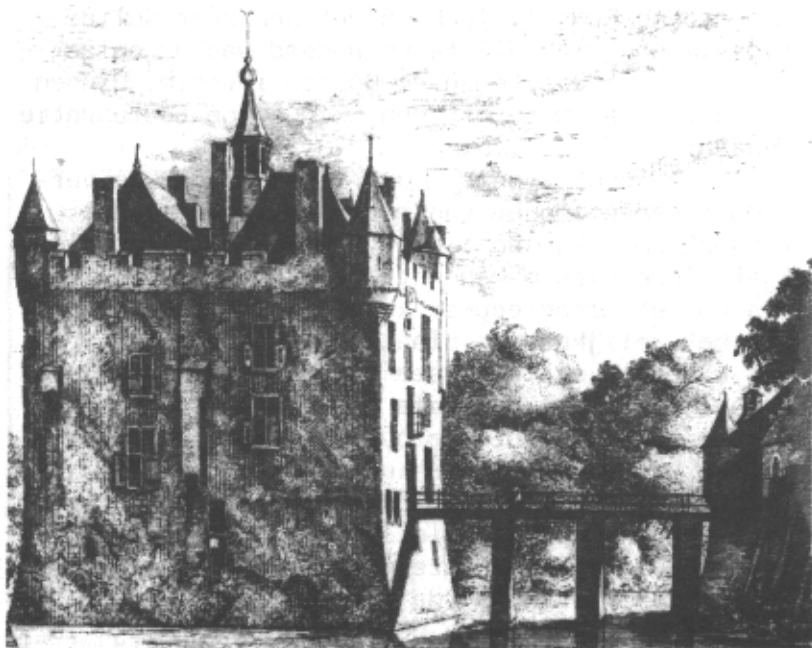
Kijken we echter naar links, dan worden we verrast door een silhouet van muren en transen, dat daar haast sprookjesachtig uit het Betuwse lage land oprijst. Torentjes maken het beeld compleet. Dit is nu het middeleeuwse kasteel 'De Doornenburg' dat in het gelijknamige plaatsje te vinden is.

Het kasteel kent een zeer bewogen geschiedenis; deze gaat terug tot 891, als het voor het eerst in een akte vermeld wordt. De oudst bekende bezitter is Willem van Doornick die in een akte uit 1295 vermeld wordt als Heer van de Doornenburg.

Over de bouwgeschiedenis is in de oudere akten niets terug te vinden. Deze moet worden afgelezen uit de gebruikte materialen, de bouwstijlen van de verschillende gebouwen en de bodem. Waarschijnlijk is als eerste de verhoogde voorburcht aangelegd. Dat zal in die tijd niet meer zijn geweest dan een omgrachte

verhoging, versterkt met een wal en pallisaden. Deze voorburcht is direct met de Linge verbonden.

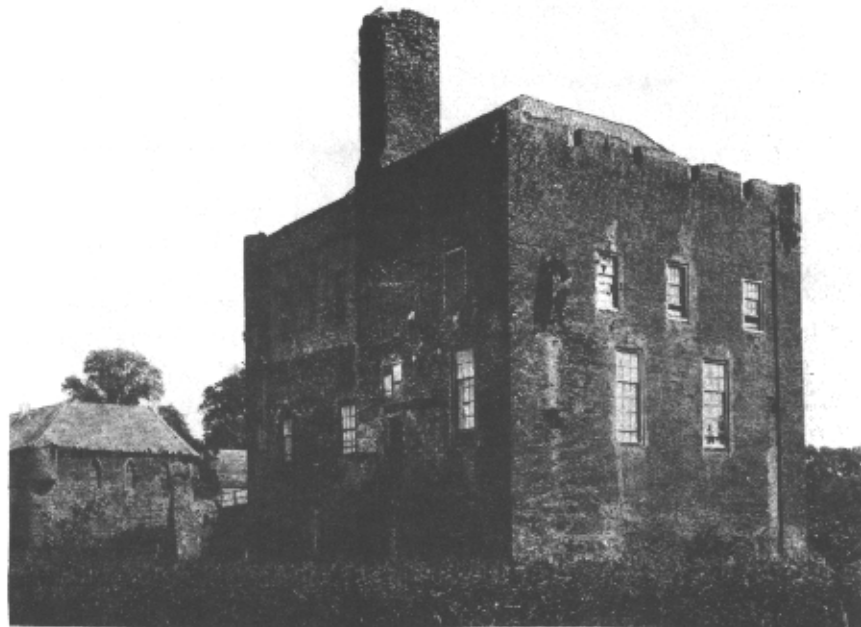
Toen later de baksteentechniek zich ontwikkelde, moet de massief ogende stenen hoofdburcht achter de voorburcht zijn opgetrokken. Dit gebouw wordt vaak genoemd als het beste voorbeeld van een Nederlands Middeleeuws kasteel. Stenen van groot formaat werden in ongelooflijke hoeveelheden gebruikt; beneden is de muurdikte dan ook ongeveer twee meter. De hoofdburcht heeft tegenwoordig een bijna vierkant grondplan. Bij zijn eerste aanleg werd echter alleen een grote (ridder)zaal aan de achter- of zuidzijde aangelegd. De voorzijde was open en werd omringd door een hoge weergang. Later werd de zuidzaal met een >>>

Hoofdburcht in 1732 getekend door A. de Haan.

verdieping verhoogd en werd de voorzijde van de hoofdburcht in minstens twee fasen dichtgebouwd. Vanaf de 15e eeuw is dan een torenachtig geheel ontstaan, met steile leidaken en hangtorentjes op drie hoeken. Hoog boven alles steekt een slanke uitkijktoren uit; zie ook de tekening op de vorige bladzijde.

De voorburcht werd waarschijnlijk in de 14e eeuw versterkt met weergang, toegangspoort en torens. Ook de burchtkapel stamt uit dezelfde periode. Inmiddels is het hele bezit met landerijen door vererving via de families van Doornick en van Bylandt overgegaan naar de familie van Homoet. In 1767 gaat het over in handen van Jacob Boudewijn van Bommel. Zijn weduwe >>>

Hoofdburcht en links kapel in zwaar verval rond 1896.

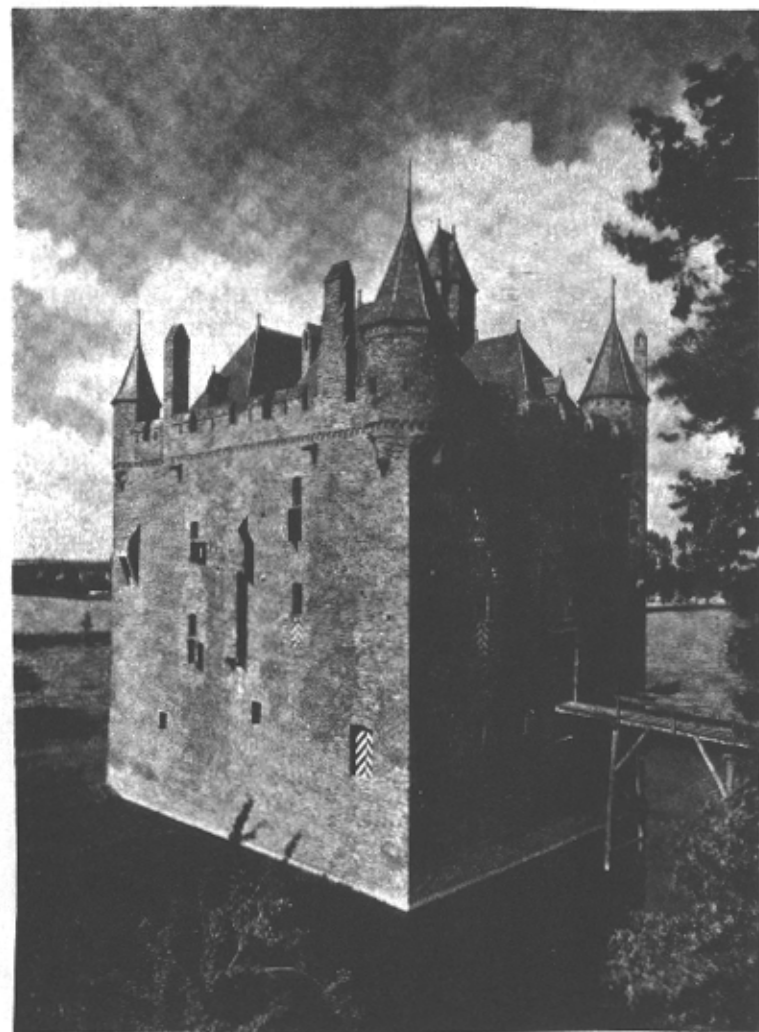
Maria Clara van Delwiche sluit in 1847 als laatste bewoonster van de burcht de ogen. In de tijd van haar bewoning verviel het kasteel steeds verder. In haar laatste jaren of net daarna werden de daken gewijzigd, torentjes afgebroken en de ramen aanzienlijk vergroot. Het kasteel kwam in handen van de baronnen van der Heyden, die het kasteel niet meer konden onderhouden. De hoofdburcht was vervallen tot een trieste steenklomp met vele gaten die eens ramen waren geweest. Goten en daken konden het water niet meer naar buiten afleiden. Weer en wind kregen zo vrij spel, wat het

verval alleen nog maar versnelde. Het poortgebouw van de voorburch (zie foto) stond op instorten; de andere delen waren al voor het grootste deel tot ruïne vervallen. De grachten waren

dichtgegroeid en de ophaalbrug bestond niet eens meer.

Deze treurige toestand duurde voort tot 1936. Toen werd het kasteel met 8 hectaren grond gekocht door textielmagnaat J.H. van Heek. Hij was het, die het bezit onderbracht in de pas opgerichte 'Stichting tot Behoud van de Doornenburg'. De stichting had al vòòr de herstelwerkzaamheden medewerking van Rijk en Provincie gevraagd en verkregen. In april 1937 werd er eindelijk begonnen met het herstel, dat in de ogen van vele deskundigen een onbegonnen zaak leek. De ruïne zou al te ver zijn aangetast; daardoor zou

Hoofdburcht na de restauratie van 1937-1941. Let op het 'lappendeken-effect' door de verkleining van de ramen en herstel van de muren. Foto: G. Flipse 1941

reconstructie onmogelijk zijn. Als eerste werd de zuidgevel aangepakt en met succes; daarna volgden de andere drie gevels en de daken. Ook delen van de voorburcht werden hersteld; het poortgebouw werd als eerste onder handen genomen. Zelfs de uitgebroken oorlog bracht in de herstelwerkzaamheden weinig verandering. De grachten werden uitgediept en de ophaalbruggen hersteld, zodat op 27 september 1941 het kasteel officieel geopend kon worden.

Wat de reconstructie betreft: niets werd gefantaseerd. Alles is hersteld naar 18e eeuwse, in de regel zeer nauwkeurige afbeeldingen. Ook is er naar aanwijzingen gekeken, die het gebouw zelf gaf. Bij reconstructie is het bovendien gebruikelijk, dat vorm en stijl van o.m. ramen wordt "afgekeken" van gebouwen uit dezelfde periode. Natuurlijk wordt er dan uitgegaan van de meest gangbare voorbeelden. Bij een mogelijke herbouw van het Valkhof is deze techniek ook toe te passen. Daar komt nog bij, dat er vele afbeeldingen van het complex bestaan zoals de zeer nauwkeurige pentekeningen die Hendrik Hoogers nog net vóór de sloop kon maken. Bovendien zullen de opgravingen van Weve en (toekomstig) bodemonderzoek ons verder helpen.

Maar laten we weer terug keren naar De Doornenburg. Na de grote herstelwerkzaamheden hoopte de Stichting een groots middeleeuws monument voor het nageslacht te hebben behouden. Het liep echter heel anders... Op 17 september 1944 vonden bij Oosterbeek grote Geallieerde luchtlandingen plaats in het kader van operatie Market Garden. Vanuit het zuiden moest er, dwars door de Betuwe, verbinding worden gemaakt met deze luchtlandingstroepen, om zo nog heel Nederland voor de winter te kunnen bevrijden. De opmars van de Geallieerden bleef echter steken en de frontlinie kwam in de Betuwe te liggen. De hele streek

werd geëvacueerd, en hoewel het kasteel steeds door Duitse militairen was bezet, had het granaatvuur nauwelijks enige uitwerking op de zware muren. Om een vrij schootsveld te krijgen wilden de Duitsers het kasteel al in september 1944 opblazen. In maart 1945 zouden vernietigingscommando's van het Duitse leger het kasteel met zware springstoffen hebben opgeblazen. Deze lezing werd lange tijd aangehouden. Door de evacuatie waren er geen getuigen van de verwoesting; bovendien hadden de Duitsers dergelijke acties al vaker uitgevoerd. Een aantal jaren geleden bleek echter, dat geallieerde bombardementen het kasteel hebben verwoest, omdat de Duitsers het als uitvalsbasis konden gebruiken. Dit verklaart beter waarom de kelders nog aardig intact waren.

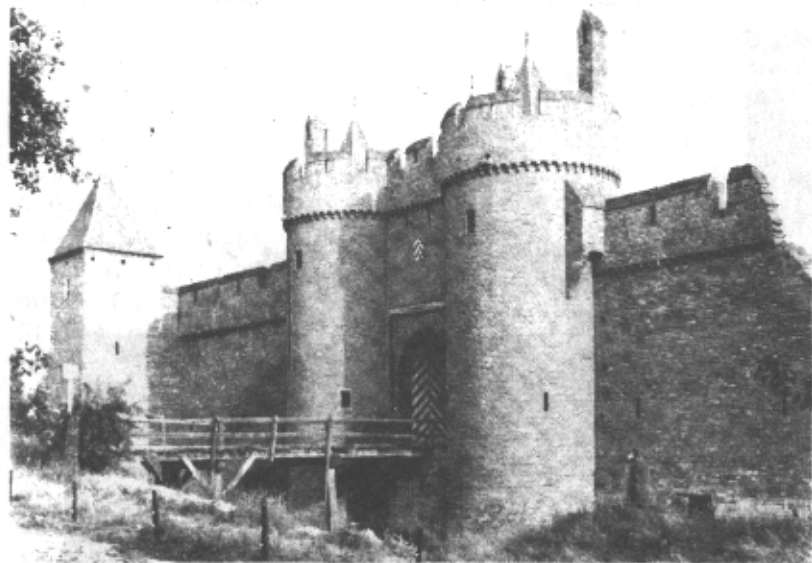
De verwoesting van De Doornenburg was totaal. Het poortgebouw en andere delen van de voorburcht waren >>>

Verwoeste hoofdburcht met links deel gespaarde kapel.

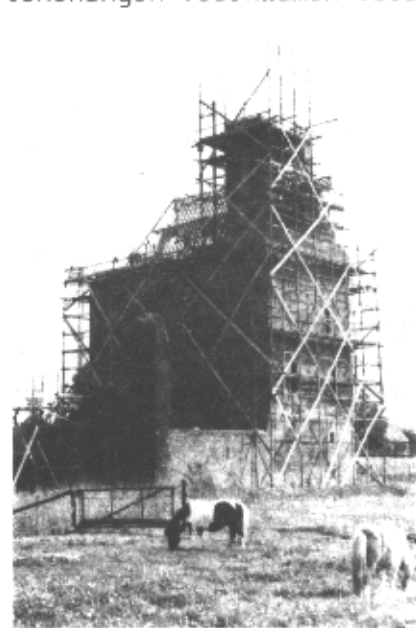
in de gracht geslagen; de rest was ontzet of zwaar beschadigd. Alleen de kapel op het terrein van de voorburcht was als een wonder gespaard gebleven. De hoofdburcht was het allerzwaarst getroffen; het was één grote puinhoop van reusachtige muurbrokken, waaruit nog een paar verkoelde eikehouten balken staken. Alleen een steenklomp van een paar meter hoogte stak als een waarschuwend vinger boven de trieste puinhopen uit.

De Stichting hoopte tenminste de voorburcht te kunnen herstellen. Onder de onvermoeibare leiding van J.H. van Heek en architect M. van Beveren (die ook in 1937-1941 meegewerkt had) werd met grote steun van onder meer het Rijk de voorburcht hersteld. Van de hoofdburcht kon alleen het puin worden opgeruimd. De ruïne werd geconsolideerd door

Herbouwd poortgebouw en omwalling voorburcht (1951)

het optrekken van de fundamenteën. Gelukkig kwam er van het Rijk in 1955 toestemming om de oudste achterste helft van de hoofdburcht, met daarin de Ridderzaal, te herbouwen (zie foto). In 1958 kon de nationale driekleur al boven de nok van het dak worden gehesen. Bij de herbouw was het een groot gemak, dat de ervaringen uit de restauratieperiode 1937-1941 nog bij vele mensen "in het hoofd zaten". Ook foto's en bouwtekeningen voorkwamen veel gepuzzel. Groot probleem

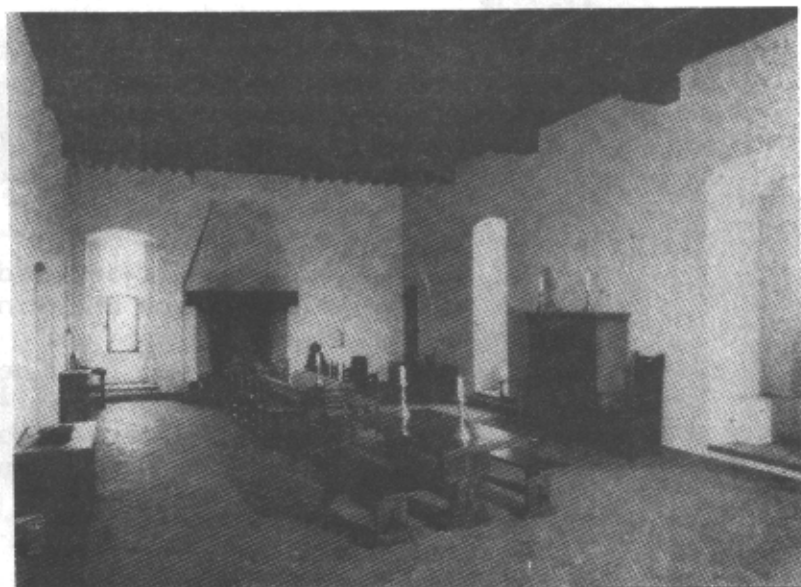
was nu de voorste helft van de hoofdburcht. Moest hier - net als bij het Muiderslot - een ommuurde hof van gemaakt worden, zoals dat eens geweest was? De Rijksmonumentenraad gaf de minister echter het advies om de nog ontbrekende delen volledig te herstellen. Deze keurde dat in 1959 goed; zodat in 1962 ook het laatste deel, de noordwesthoek, gereed kwam. Gelijktijdig werd ook de interne afwerking uitgevoerd; deze was enkele maanden later een feit. Het grootste verschil met de restauratie in de periode 1937-1941 was dat de wanden nu met witte kalk waren gladgestreken; dit was voorheen schoon metselwerk. Hoewel dit een besluit was, dat historisch gezien beter was, werd het door velen betreurd.

De Stichting besloot bepaalde delen van het kasteel ter beschikking te stellen voor conferenties en

besloten feestelijkheden. Andere vertrekken werden alleen voor inrichting in historische stijl bestemd.

Het bewerkelijke stucplafond in de Ridderzaal, dat Gijbrecht van Amstel voorstelde, kon niet hersteld worden. In plaats daarvan werd het middeleeuwse balkenplafond gereconstrueerd (zie foto).

Doordat het kasteel niet alleen als historisch monument in gebruik kwam, moesten er allerlei voorzieningen zoals sanitair, verwarming en verlichting worden getroffen. Persoonlijk vind ik dat deze aanpassingen de waardigheid van het kasteel geheel niet hebben aangetast. De bestemming die De Doornenburg nu heeft, in combinatie met de historische rondleidingen, zorgt juist voor inkomsten, zodat de Stichting tot Behoud van De Doornenburg zich kan blijven inzetten voor de instandhouding van dit prachtige monument!

De Ridderzaal, met het herstelde eiken plafond.

ALWEER ENIGE MAANDEN GELEDEN...

door: Hein van Brienen.

Alweer enige maanden geleden, n.l. donderdag 9 december, begonnen onze vrijwilli'gers' en 'sters' met het opzetten van de kerstkribbe in de Valkhofkapel, nu al voor de achtste keer!

Dit jaar zou de presentatie worden opgenomen in een z.g. 'kribben-route' van het VVV Nijmegen door stad en omgeving.

Onder barre weersomstandigheden (U weet de kapel bezit nog steeds geen klimaatregeling!) werd ijverig gewerkt en alles kwam op tijd gereed. Zo vonden de bezoekers die volgens afspraak op zaterdag 12 december van Keulen naar Nijmegen zouden reizen de kapel dan ook in kerstsfeer.

In de schemerige ruimte, verlicht met een ring van kleine lichtjes werd de grote historische band tussen beide steden benadrukt en nog eens extra bevestigd door het voordragen van een gedicht als herinnering aan Keizerin Theophano.

Even later zong een koor spontaan bij de kerststal; 'Indulci júbilo, nun singet und seit froh..' De prachtige jongenssopraan met donkere mannenstemmen als achtergrond, vulden de kapel met een bijna sacrale sfeer, waarvan ook toevallige bezoekers diep onder de indruk waren. Het nationaliteitsverschil verdween, wij voelden ons één met de gasten in deze kerstperiode waarvan wij een nóg fraaier begin ons niet konden voorstellen.

De bezichtiging van de kapel bleef vanaf die dag ook al door redelijk weer vrijwel iedere middag mogelijk. De vele bezoekers, wij telden er tot en met 9 januari

Kerstmis in de St.Nikolaaskapel (Foto A.Janssen)

bijna 3000 (!) waren dan ook allemaal erg tevreden. Deze Kerst-groep werd veel gefotografeerd en scoorde in de 'Kribben-presentatie erg hoog. Gelukkig konden wij ondanks de koude toch weer warm lopen bij het aanwerven van nieuwe leden en met de verkoop van het net uitgekomen succesboekje: 'Nikolaas van Myra een bijzonder mens'.

Op de foto hiernaast ziet U hoe en waar onze kerst-groep in de Nikolaaskapel werd opgesteld.

Als aanvulling op bovenstaand verslag willen wij nog even enkele van de vrijwilligers naar voren halen die het mogelijk maakten het kerstgebeuren zo mooi te presenteren.

Beeldontwerp en uitvoering zijn van José Tesser een 'vakkvrouw' op dit gebied. In ons Valkhofnieuws 1986 8e jaargang no 4, kunt U nog een vraaggesprek vinden dat zij had met Theo Verwey; onze helaas te vroeg overleden penningmeester en redaktiemedewerker, die zelf ook veel werk heeft verzet om deze kerstgroep te realiseren.

Voor de aankleding van de beelden zorgden enige vrouwelijke enthousiasten waarbij we Co Böcker toch wel even moeten noemen.

Alles werd met succes bekroond. Maar U begrijpt het wel, na jaren beginnen ook bij poppen constructies en kleding langzaam te slijten! Zo volgde er dus in 1992 een algehele 'restauratie' vakkundig uitgevoerd door dames van de Handwerkgroep Hengstdal. De Broeders van de Sterreschansweg die hierbij weer medewerking verleenden moeten wij zeker even vermelden.

Ja en tenslotte, zonder een chauffeur met vrachtwagen, was alles niet telkens over en weer gekomen! Dus ook hulde aan de altijd bereid staande; Johan Peters! Ook veel dank aan alle nietgenoemde vrijwilligers, zonder Uw hulp was dit alles niet mogelijk geweest!

EEN VALKHOFVERHAAL

door: Hein van Brienem.

Eind januari, 1993, stond de 31e op een 'zon'dag vermeld en inderdaad er straalde buiten in de blauwe lucht een blinkend winterzonnetje de hierbij redelijke middagtemperatuur lokte nogal wat mensen naar buiten en dat was nu weer uitstekend voor de 'Sagen en legenden'ring die 'smiddags door de stad was uitgelegd.

De organisatie ervan kon zich dan ook de handen wrijven, want veel wandelaars maakten dankbaar gebruik van de mogelijkheid om nu eens iets over minder bekende gebeurtenissen uit vroeger tijden te horen.

In de Valkhofkapel, die natuurlijk ook in de route was opgenomen, spraken een jonge dame en jonge heer op boeiende wijze voor de toehoorders over Keizerin Theophano, een naam, zoals U wel weet, die onuitwisbaar met dit gebouw verbonden is.

Deze geschiedenis, U wel bekend uit het boekje, de 'twaalf Valkhofverhalen' werd -vakkundig- verteld en gedeeltelijk ook -gespeeld-. Dit kreeg veel waardering van het publiek! De toeloop werd zo groot, dat niet zoals gepland drie maal, maar vijf maal twintig minuten nodig bleken om toch nog zoveel mogelijk luisteraars te kunnen bedienen!

De gehele opzet is zeker voor een herhaling geschikt, maar als het kan dan liever iets verder in het voorjaar! Nu was het voor de vele toehoorders wel een verwarmende enthousiaste presentatie, maar in een koude historische ruimte! Misschien juist nu daarom een dubbel 'dank je wel' aan de onvermoeide vertellers: Michelle Olij en Jeroen van Heut. En laten we hier aan toevoegen; tot wederhoren!

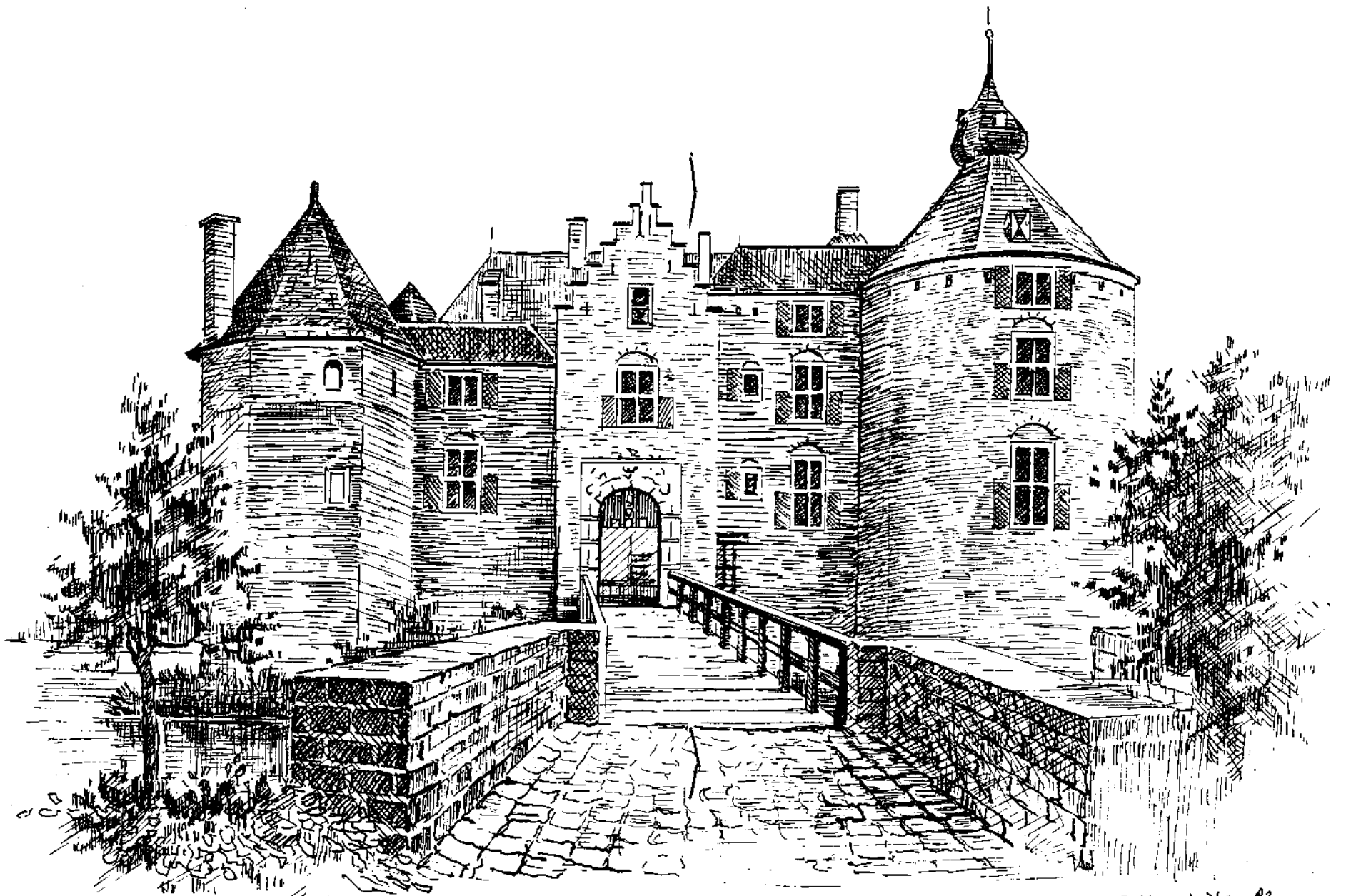
KASTEEL AMMERSOYEN TE AMMERZODEN

door: Louk Hendriks.

Ammersoyen is een oude heerlijkheid die al in stukken uit 1026 voorkomt, we vinden dan de namen van Rothardus en zijn broer Wiricus de Ambersoi. In stukken uit 1196 spreekt men echter van 'Ambershoye', zodat blijkt dat er in de loop van de tijd nog al een verschillende spelling wordt gebruikt, want in 1250 werd er melding gemaakt van een 'Miles de Ambersoye'. In 1280 komen we voor het eerst een Heer van Ammersoyen tegen: Johan van Herlaer. Waar hij heeft gewoond is niet bekend. Zijn zoon Derck volgt hem op. Zijn tweede zoon Gerhard werd in 1351 Heer van Ammersoyen; hij overleed in 1354 kinderloos, zodat de goederen naar zijn broer Arent gingen. Bij deze overdracht werd voor het eerst het kasteel Ammersoyen genoemd.

Arent van Ammersoyen wordt in 1386 door de Gelderse hertog Willem van Gulik gevangen genomen en in 1405 komt Ammersoyen dan ook in het bezit van Reinoud IV van Gulik-Gelre, een broer van de hertog. Reinoud geeft het op zijn beurt door aan zijn bastaardzoon Willem van Wachtendonck, die het in 1424 doorverkoopt aan Johan van Broeckhuysen.

Ammersoyen komt in 1494 door vererving in het bezit van het geslacht Van Arkel. Zij zullen er niet lang plezier van hebben, want in 1590 breekt een grote brand uit. Joris van Arkel die vijf dagen na de brand overlijdt, wordt opgevolgd door zijn zoon Otto die zo'n tien jaar later een opdracht tot herbouw geeft. In de jaren 1644, 1649 en 1667 vinden er herstelwerkzaamheden plaats waarbij het middeleeuwse silhouet en het gesloten karakter bewaard is gebleven.

KASTEEL AMMERSOYEN

J. Handvick 82

Toen in het rampjaar 1672 de franse troepen ook Ammerzoden binnenvielen en er brandstichtend en plunderend doorheen trokken bleef het kasteel gespaard. De laatste Heer van Ammerzoden uit het van Arkel geslacht was Walraven Thomas van Arkel, hij overlijdt kinderloos, zodat de heerlijkheid dan in handen komt van Johan Ferdinand baron van Lichtervelde een aangetrouwde verwant.

Het kasteel Ammersoyen wisselt dan nog enige malen van eigenaar, totdat het in 1875 wordt verkocht aan de rooms-katholieke gemeente van Ammerzoden. Na enige inwendige verbouwingen wordt het in 1876 gebruik genomen als Clarissenklooster.

In de tweede wereld oorlog liep het grote schade op waardoor het onbewoonbaar werd.

Totdat het in 1957 door de 'Stichting Vrienden der Gelderse Kastelen' werd gekocht, was het in gebruik als stofzuigerfabriek.

Bij het onderzoek in 1960, voorafgaand aan de restauratie, ontdekte men dat het muurwerk van de hoge achtervleugel, met de twee daarbij aansluitende torens, bijna nog geheel uit de oorspronkelijke bouw-tijd dateert. Er kwamen toen vijf onbekende muur-trappen, schouwen, lamprissen, een waterput en nog vele andere middeleeuwse details tevoorschijn.

Het kasteel is nu gedeeltelijk in gebruik als gemeentehuis.

Als U hier in het weekend komt en het geluk hebt een rondleiding te krijgen zoals ons gebeurde, dan zult U nóg meer ontdekken en te weten komen!

Bij de terugtocht door het mooie Brabantse land raden wij U aan, zeker even Heusden te bezoeken. Dit vestingstadje, niet ver van Ammerzoden, is nu een voorbeeld hoe stadsvernieuwing óók kan! Niet slopen, maar restaureren! Het resultaat? Gaat U zelf eens kijken!!

HERBOUW VAN DE BURCHT TE VIANDEN IN LUXEMBURG.

Door: Maurice Vollebregt.

Hoog op een rots, ver boven de Luxemburgse bossen uit, domineert de burcht van Vianden weer de wijde omgeving. Na eeuwen van verval tot een trieste puinhoop is het gebouw weer in al haar luister opgebouwd. Hier volgt in het kort de geschiedenis achter deze burcht.

Dat de rotsheuvel van Vianden een belangrijk punt met een strategische waarde was, hadden de Romeinen al ontdekt. Resten van Romeinse bebouwing uit de periode 350-400 kwamen bij opgravingen te voorschijn. Van groot historisch belang is ook het archeologische bewijs van Karolingische en Ottoonse bewoning in de 9e en 10e eeuw.

Rond 1090 werd ene Bertolph als eerste Graaf van Vianden genoemd. Hij bracht een machtig geslacht voort, dat nog belangrijker werd door het aangaan van strategische huwelijken. Zo trouwde Hendrik I van Vianden met Margaretha van Frankrijk-Courtenay. Zij was een zuster van de keizer van Constantinopel. Of zij een afstammeling van keizerin Theophano was, hebben wij (nog) niet kunnen achterhalen.

In de 12 eeuw duikt het geslacht Vianden opnieuw op. Dit geslacht kreeg een sterke band met het hof van de Duitse keizer. In deze gloriëtijd werd de burcht dan ook aanzienlijk uitgebreid met het grote en kleine paleis en de grote "Doppelkapelle". Deze delen zijn nog altijd de belangrijkste bouwwerken van de huidige burcht.

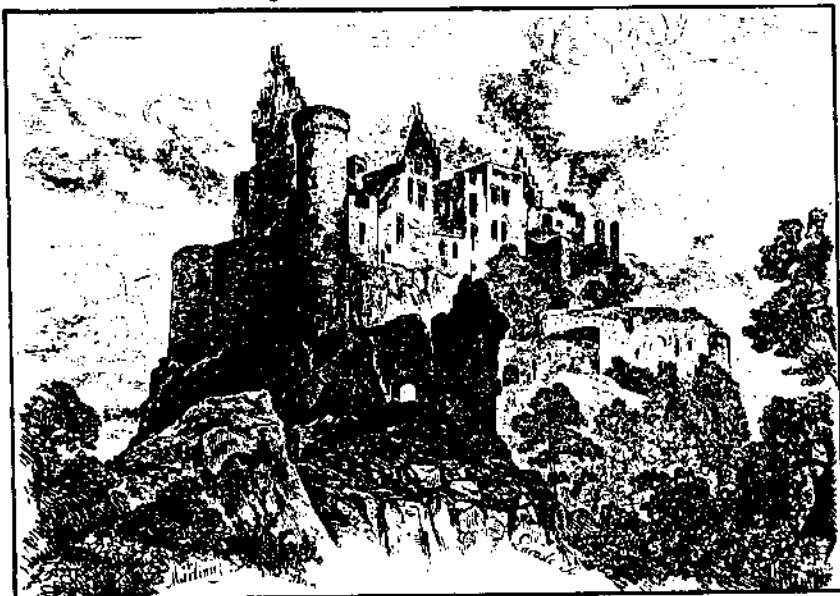
Toch wisten de Graven van Luxemburg in 1264 de heerschappij over Vianden over te nemen. Vanaf dat tijdstip dienden de Graven van Vianden de Luxemburgers als hun leenheer te erkennen.

Dit machtsverlies van het geslacht Vianden betekende ook, dat de bouwactiviteiten sterk afnamen.

Door vererving kwam het graafschap van Vianden, en daarmee het burchtcomplex, in 1417 in het bezit van de Nassau's. Sinds dat tijdstip was het gebouw ook niet meer de officiële residentie van de graven. De bouwactiviteiten namen dus nog verder af.

Dit heeft als voordeel gehad, dat Vianden qua architectuur zeer 'puur' is gebleven. Vele andere vergelijkbare bouwwerken zijn in de 19e en 20e eeuw door verbouwingen in Tudorstijl of in Neo-gotiek aardig misvormd geraakt.

Nadeel was echter, dat het complex in die tijd verviel tot een sombere ruïne. Van ruïnes wordt wel eens gezegd dat ze stil en romantisch zijn, maar net zo min als bij het Valkhof was dat het geval.>>>

In 1846 stond nog veel muurwerk van Vianden overeind.
Tekening: Martinus Kuytenbrouwer in: Joley, Ardennes.

Deze hele toestand was eenvoudigweg schrijnend... Tot 1977 was Vianden nog altijd in het bezit van het Nederlandse koningshuis. Zij deden het in dat jaar uiteindelijk aan de Luxemburgse staat over.

In 1978 werd al met herstellen gestart. Eerst werden de ruïnes geconserveerd, zodat onder meer Romeinse architectuurresten gespaard bleven. Daarna werden de verdwenen delen van de burcht vakkundig gereconstrueerd. Geen Luxemburger die het in zijn of haar hoofd haalde, om dit vervalsing of kitsch te noemen. In plaats daarvan is er door de Luxemburgse Monumentenzorg actief meegewerkt; zo kon dit gebouw een paar jaar geleden voor het grote publiek worden opengesteld.

Binnen is ongelooflijk veel te zien zoals een Byzantijnse zaal, een Nassauzaal en de befaamde dubbele kapel. Het uitzicht is fascinerend!

De burcht van Vianden is nu al uitgegroeid tot een toeristische trekpleister van formaat. Dit heeft een uitstraling op de hele omgeving. Dus: hoe vaak moeten wij nog blijven zeggen, dat onze stad Nijmegen met het Valkhof hetzelfde in huis kan halen? Het bestuur en de herbouwcommissie blijven naar wegen zoeken om dit te realiseren!

De volgende bronnen zijn bij dit artikel gebruikt:

- ** Castella '91-'92. Internationaal Burchten Inst.
- ** De burcht van Vianden. Folder uit 1985.

Bij het artikel over kasteel De Doornenburg zijn per vergissing de volgende bronnen niet vermeld:

- ** De Doornenburg. Stichting Behoud Doornenburg.
- ** Burchten en Kastelen. A. Schellart en I. de Vries.
- ** Kijk op Kastelen. H. Tromp.

MR. JOHAN IN DE BETOUW, VECHTER VOOR DE VALKHOFBURCHT

door: Henk Schoonwater.

Johan in de Betouw was een rasechte Nijmegenaar, dat heeft hij zijn leven lang ook laten blijken. Geboren in 1732, gestorven in 1820, heeft hij een zeer rumoe-rige tijd meegemaakt want op het hoogtepunt van zijn leven vielen de Fransen ons land binnen, zij belegerde Nijmegen in 1794.

Eigenlijk had men de bui al eerder zien aankomen, het land was al jaren verdeeld in Prinsgezinden en Patriotten. De eersten waren aanhangers van de Oranjes, dit waren meestal beter gesitueerden, de andere groep was meer in de middenklasse en delagere bevolking te vinden. De patriotten waren eigenlijk revolutionairen die hun idealen zochten bij de Franse kreten van vrijheid, gelijkheid en broederschap. Toch sloten ook mensen uit de hogere standen zich vaak hierbij aan, o.m. ook Johan in de Betouw en Hendrik Hoogers de later bekend geworden tekenaar en schilder, zij waren beide goede vrienden.

Het lukte de Fransen de stad hier na een korte beschieting van twee dagen tot overgave te dwingen. Een geheel nieuw tijdperk zou hiermee beginnen, al hebben beide stadgenoten dit misschien niet zo gevoeld.

Johan in de Betouw genoot zijn opleiding aan de universiteit te Leiden, hij werd jurist maar moet zich toen al geïnteresseerd hebben in archeologie en historie. Hij zal daar niet alleen boeken over rechtsgelerendheid bestudeerd hebben maar ook ander materiaal. Later, in zijn testament, vermaakt hij dan ook zijn 'uitgebreide en veelomvattende boekery' aan

deze universiteit, hier immers zouden ze het meest nuttig zijn en zorgvuldig bewaard worden.

Na zijn terugkeer in Nijmegen bestudeerde hij de Romeinse geschiedenis in Nederland, boeken hierover waren vermoedelijk al in Leiden gekocht, en hij begon in navolging van Arkstee en Smetius, zelf ook te schrijven.

Juist in die 18e eeuw was er een hernieuwde belangstelling wat betreft de levenswijze van de Romeinen, wat nog aangewakkerd werd door hetgeen men vond aan oude munten, gebruiksvoorwerpen, bronzen beelden, stenen etc. voornaamlijk en zeker hier in Nijmegen. Talloze publicaties staan dan ook op zijn naam. Tijdens de bezoeken van Koning Lodewijk Napoleon, diende hij deze zelfs als gids en drong er bij hem op aan dat de opgravingen bespoedigd zouden worden. Johan in de Betouw ijverde ook voor het behoud van de Romeinse oudheden en hield er zelfs een 'Kabinet van Oudheden' op na. Niet alleen als schrijver en uitgever van archeologische boeken en verzamelaar was hij beroemd, de meeste bekendheid kreeg hij door zich op te werpen als beschermer van het Valkhof of Fürstendomsburgt, zoals deze toen ook wel genoemd werd. In 1795, dus nog geen jaar na de inname door de Fransen, nam de landdag van Zutphen en Gelre het besluit de burcht af te breken. Dit toont duidelijk aan dat er toen al lieden waren die al tijden gewacht hadden om dit te realiseren. Altijd hadden zij al gehoord; 'Nijmegen, de vrije Keizerlijke Rijksstad' en nu kregen ze dan eindelijk een kans om deze 'brani-schoppers' eens even een hak te zetten!

Met anderen begon Johan in de Betouw een actie voor het behoud van de burcht, het mocht niet baten. Dan maar vechten voor het behoud van bepaalde gedeelten. Aanvankelijk dacht men de Reuzetoren, de muren en de fundamenten alsook de oude heidense(!) kapellen nog

De Valkhofburcht vóór de sloop in 1795. Hendrik Hoogers gedateerd in 1796
Eerste schenking aan de Stadsraad.

te kunnen behouden. Het was voor hen onbegrijpelijk dat men een zo indrukwekkende historie totaal wilde uitwissen. Maar, na eindeloos praten en geharrewar moest de stad zich erbij neerleggen, temeer omdat zij geen eigenaar van de burcht was. Met talloze argumenten probeerde men nog aan te tonen dat de stad dan wel geen eigenaar van grond en burcht was, maar dat zij als Rijksstad duidelijk afgescheiden was als territorium van de rest van Gelre. In dergelijke en andere argumenten horen we duidelijk dat Johan in de Betouw er de hand in had.

Eveneens in het naar voren brengen van het feit dat sinds de derde uitleg van de stad in 1467 waarbij de burcht binnen de stadsmuren werd getrokken, ook de jurisdictie over de burcht aan de stad behoorde. Wanneer we al dat gekrakeel in extenso lezen, dan moet het binnenshuis wel heftig aan toe zijn gegaan.

Het provinciaal college gesteund door de drie Gelderse Kwartieren hield de poot stijf en de Landdag besliste dat behalve de beide kapellen, alles afgebroken zou worden, de grond waarop een en ander stond zou daarna aan de stad komen. Voor kapellen en grond moest de stad wel 10.000 guldens betalen!

Zo gingen de vandalen aan het werk om in de twee jaar die hun gegeven werd het beulswerk te voltooien. Het was de bedoeling dat de St.Maartenskapel in zijn geheel behouden kon blijven, maar toen de belendende muren gesloopt werden stortte ook het kerkje grotendeels in en zo bleef tenslotte slechts de koornis overeind. (Barbarossaruine heden genoemd)

Tot het eind toe heeft Johan in de Betouw zich ingezet om nog te redden wat te redden viel. Hij heeft ook zeker de hand gehad in de aantekening der gecomiteerden van stad en Schependom van het Rijk van

Nijmegen, en het Ambt tussen Maas en Waal, dat zij op de Gelderse Landdag van 21 Augustus 1795, tegen een slooping van de burcht waren. Zij wilden met nadruk niet gezien worden als medeplichtigen en zeker niet bij hun nakomelingen.

Johan in de Betouw en zijn medestanders waren ook voor het behoud van de Reuzetoren die ongeveer 55 mtr. hoog was. Door zijn verhoudingen, met een lengte van 15 meter aan de Waalkant en een breedte van 7 meter, deed hij zeer massief aan. In tegenwoordige termen zouden we zeggen: 'hij zou prachtig passen in een contourenplan!'

De dikte van de muren bij de grond werden geschat op 4.50 mtr, in de hoogste verdieping ongeveer ongeveer op 1.50 mtr.

Wanneer we hier en daar een greep doen in de bewijsgronden tot behoud, dan lezen we steeds weer hetzelfde in de geschriften van Johan in de Betouw over; 'Merkwaardige gedenkstukken...', 'Gedenkstukken der voorige eeuwen voor het oog der letterkundigen(!)...' 'Beminnaren der oudheden der voorige eeuwen...' '... ..de oudste der gebouwen op den Bataafschen grond...' enz. In het betoog kwam ook nog naar voren, '...dat zelfs de onbeschaafde Noormannen tenminste nog de fundamenten hadden achtergelaten..' '...Evenzo Karel de Stoute terwijl hij toch leefde in een tijdvak van minder verlichting en beschaafdheid, als het tegenwoordige...'

Telkens wordt ook de nadruk gelegd op: '...Die Romeinsche oudheden...' en de; 'heidensche capel..' of; 'Romeinsche capel'. Was dit misschien om de anti-religieuze Frans-gezinden de wind uit de zeilen te nemen? In de Betouw wist wel beter! Hij begreep wat zijn vaderstad ging verliezen, vandaar het onvermoeid schrijven en spreken over oudheid, geschiedenis en

belangrijkheid van de burcht.

De houding van zijn vriend, Hendrik Hoogers, lid van de Raad van Nijmegen en secretaris; tevens een verdienstelijk kunstschilder; was ook een waardig protest tegen de afbraak van de burcht.

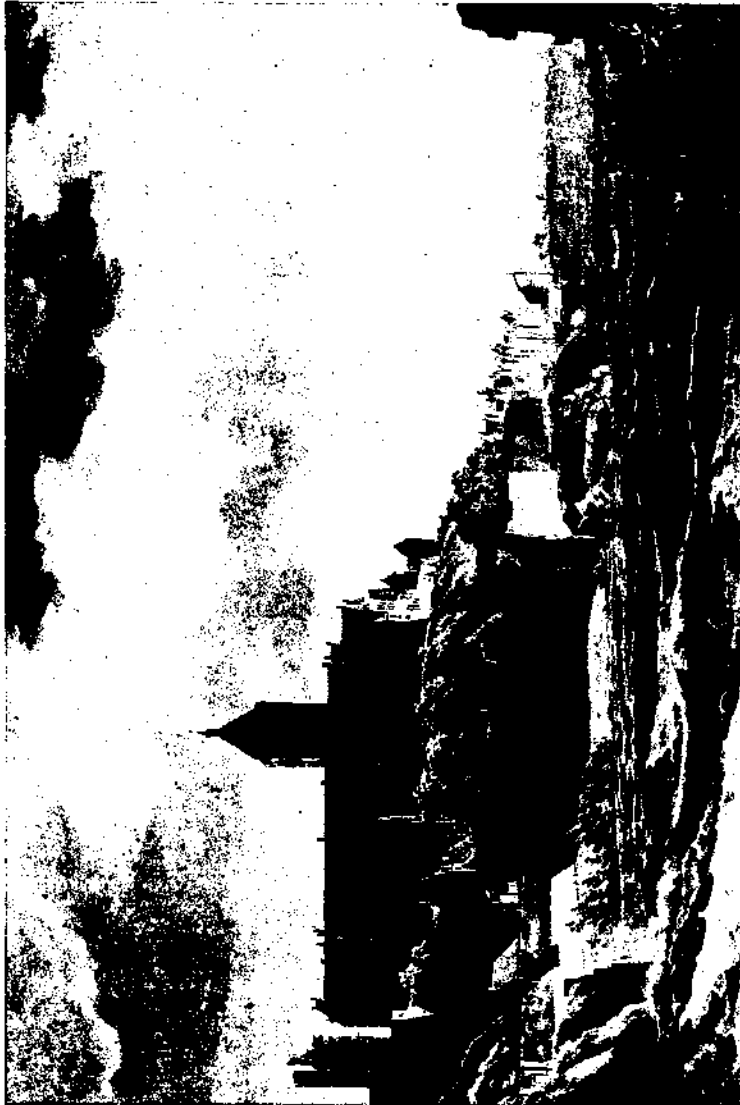
Vergezeld van een begeleidend schrijven bood hij op 18 oktober van het jaar 1800 een gravure aan van een in 1784 vervaardigde tekening van de Valkhofburcht. Hoewel hij de etskunst wel meester was vond hij dit werk zo belangrijk dat het graveren werd overgelaten aan een Duitse vakman; E. Thelott. In een begeleidende brief schrijft hij onder meer;

'...Liefst verkieze ik de oorsaaken der slooping van hetselve niet nae te vorschen; het is nog versch in U ln. geheugen. Nog de door-drijvers van den verkoop, nijd, nog jaloesheid aan te tijgen: neen liever wilde ik mijn kunstvermogen te baat nemende, de naegedagtenis vereeuwigen van dit sonderlinge Slot: door twee teekeningen in verschillende tijden door mij nae hetselve gemaekt te doen graveren....'

Ook Hoogers voelt duidelijk dat de stad met de sloop van de burcht veel aan belangrijkheid heeft verloren.

In 1804 biedt hij; 'Magistraat en Burgerij der Stad Nijmegen' een tweede plaat aan, in bijgaande brief durft hij iets meer te zeggen:

'....dog het colossale gebouw, en daar- door caracteristique aanzien dezer stad, zijn niet meer.... Geen beroemde Cuip, Ruisdael, van Cal Vorsterman of van Gooyen zullen hier meer nae toe komen, om hunne kunstafrelen met dit gebouw te versieren....'

Het Valkhof te Nijmegen met de in 1784 ingestorte Lappentoren, vanuit het oosten gezien. Hendrik Hoogers, gedat. 1784. Tweede schenking aan de Stadsraad.

Hendrik Hoogers herinnert ook aan de andere plaat die hij vier jaar daarvoor had geschonken, blijkbaar was hem daarvoor niet eens een 'bedankje' gegeven. Maar nu haastte het andere (?) bestuur zich om na vier dagen al te antwoorden, zij beloven de afbeelding op een passende wijze op te hangen en 'bewonderen' de 'netheid der teekening en de praeciesheid der uitvoering...!'

Juist dit laatste is iets wat voor de Valkhofvereniging goed te pas kan komen. Zowel vòòr als nà de afbraak heeft Hendrik Hoogers talloze malen de Valkhofburcht getekend. Hij was als raadslid en later als burgemeester aan èèn zijde meer politicus, aan de andere zijde meer kunstenaar.

Op 24 oktober 1814 overlijdt Hendrik Hoogers. Ongetwijfeld zal zijn trouwe vriend Johan in de Betouw bij de begrafenis aanwezig zijn geweest.

Zes jaar later overlijdt ook hij in een leeftijd van 88 jaar.

Aan deze beide mannen heeft Nijmegen en dus ook onze vereniging veel te danken. Zij hebben twee tijdperken overbrugd en hun best gedaan cultureel iets voor hun stad te betekenen.

De 'In de Betouwstraat' en de 'Hendrik Hoogersstraat' in de stad herinneren nog aan deze twee bekende Nijmegenaren. Over Hoogers bleef nog een gedichtje bewaard van Schonck;

Hoogers, wijd en zijd vermaard,
Door zijne ets- naald penseelen,
Heeft wel, in zijn kunst-tafreelen,
'T aanzien van Het Hof bewaard.

Inderdaad heeft hij ons een betrouwbare 'burcht-afbeelding' nagelaten. van Johan in de Betouw bleven veel betrouwbare beschrijvingen bewaard.

DE RESTEN VAN DE VALKHOFBURCHT

door: Antoon Janssen.

Bij de sloop van de Valkhofburcht in 1796 bleven alleen de St.Nikolaaskapel en een restant van de Sint-Maartenskapel (z.g. Barbarossaruine) gespaard.

Na de afbraak lagen overal nog brokstukken verspreid die men later gebruikte voor het 'aankleden' van een wandelpark, nu het Valkhof genoemd. In en rond de ruine van de St.Maartenskapel werden zuilen en kapitelen gelegd waarvan in de loop der tijd veel spoorloos is verdwenen. Rond het jaar 1910 is de Heer J. Weve begonnen met opgravingen naar funderingen van de afgebroken burcht, hij heeft nog veel fragmenten gevonden ondermeer zuilen kapitelen en allerlei soorten fragmenten van kalksteen die uit ca. 1160 kunnen dateren. Al deze vondsten werden door hem op een lijst gezet en werden zo voor het nageslacht bewaard. De meesten hiervan liggen nu opgeslagen in de Commanderie van St.Jan aan de Korenmarkt en zijn daar ook te bezichtigen. (Zie het boek 'Het Valkhof te Nijmegen', uitgegeven ter gelegenheid van de tentoonstelling 'Het Valkhof en de vroegste geschiedenis van de stad Nijmegen' in het Nijmeegs Museum Commanderie van St.Jan in 1980, blz 65 t/m 72.)

In 1952 werden ook belangrijke stukken uit het park weggehaald en eveneens naar het museum gebracht.

In 1985 werd het Valkhof-park grondig veranderd en werden de laatste fragmenten die nog in de Barbarossa-ruine en er omheen lagen naar een opslagplaats van de gemeente overgebracht.

Ze zijn allen op een palet gelegd en werden met zwart plastic afgedekt. De gemeente heeft een uitvoe-

Oude burchtfragmenten in en rond de ruïne. (Fotocoll. A.Janssen.)

rige inventarislijst van de fragmenten gemaakt. In een van de bewaarde resten is duidelijk het woord 'PUT' te lezen, dit zou dan vermoedelijk een deel van één van de deksels zijn waarmede de putten bij de vroegere burcht waren afgedekt. Van twee putten is de juiste plaats onder het gras bekend het alvast zichtbaar maken hiervan zou zeker een aanwinst zijn voor het Valkhof.

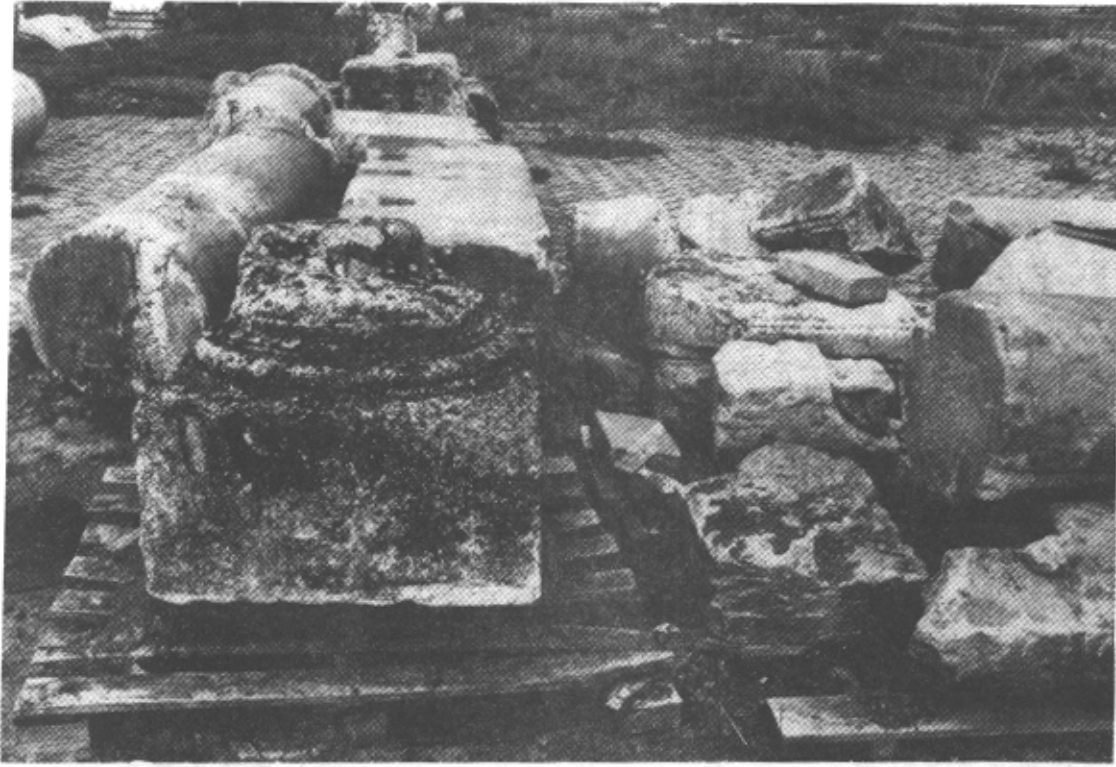
Wij zijn de gemeente zeer erkentelijk dat zij de fragmenten tijdelijk voor ons in bewaren heeft willen nemen, vooral nu met het toenemende vandalisme. Alles blijft op deze manier goed bewaard, wat met het oog op een fundamentele uitleg of een herbouw toch wel van grote betekenis kan zijn.

De laatste tijd vragen veel Nijmegenaren zich af; waarom er zoveel moet 'verdwijnen'. Je schrikt als je nagaat wat er allemaal in de laatste 10 jaar hier is afgebroken, in een van de oudste steden van Nederland!

Mijns inziens is de tijd rijp om een stuk verleden weer terug te halen! beginnen wij b.v. op het Valkhof met een contourenuitleg of een herbouw van de burcht! Dit zou Nijmegen een belangrijke winst zijn en tevens een groot impuls voor het plan 'Centrum 2000'!

Dat de plannen van de Valkhofvereniging haalbaar zijn, is in het buitenland allang bewezen; daar worden vele gebouwen op verantwoorde wijze gerestaureerd. Een herbouwd Valkhof kan een symbool worden van een verenigd Europa, dit brengt een groots verleden weer in het heden en is tevens een aansporing voor de toekomst!

Moge bij het weer in 'het zicht' plaatsen van de oude burchtresten voor ons Valkhof een nieuwe hoopvolle toekomst beginnen!

Enkele van de fragmenten nu... (Foto A. Janssen)

SPROKKELINGEN OP HET VALKHOF.

Door: H. Schoonwater.

Verspreid over verschillende boeken, tijdschriften en krantenartikelen is er soms veel wat voor onze lezers aardig is om te weten. Onder bovenstaand hoofd willen we wat bijeengaren en publiceren wat niet voldoende is voor een artikel maar toch interessant.

"De uitgekleeede bruidt"

"Den titel Graaf van Gelre heeft Keizer Lodewijk de Beijer in het jaar 339 ten gunste van zijn nazaat Graaf Reinald II van Gelre in dien van HERTOEG veranderd.

Het moet U nog wel levendig voor oogen staan, wat er gebeurde toen deze Hertog Reinald II in het jaar 1340, zijne echtgenote, de Hertogin Eleonora, zuster van Koning Eduard van Engeland, den smaad had aangedaan van haar van melaatschheid te beschuldigen om haar, onder dit voorwendsel, van zich te verwijderen en daarvan aan de hier op het VALKENHOF vergaderende Edelen van Gelderland rekenschap wilde geven.

Gij ziet nog de fiere dochter van Albion, met hare twee zoontjes Reinoud en Eduard aan de hand, omringd door hare staatsdames en hofhouding, statig uit de Burchtpoort komen, en over het plein voor het VALKHOF de slotpoort binnegaan. Zij gaat daar tot in de groote ridderzaal, alwaar allen, bij haar binnen treden met majestueuze aanvalligheid, eerbiedig van hunne zetels oprijzen.

En hier heeft voor een oogenblik, in de zaak des regts en der waarheid, vrouwelijk eergevoel gezegevierd over vrouwelijke kieschheid. Daar staat zij,

en werpt met al de moed der onschuld, den sluier af die haar enig gewaad tot aan de gordel uitmaakt, en vraagt wie haar nu nog eene afzigtelijke kwaal ten laste durft te leggen?

Diep was de indruk door deze daad van zelfverloochenende, moederlijke liefde op den Hertog en zijne Edelen gemaakt.....".

Uit: Troostrede aan het Oude Nijmegen door Mr. J.J.L. van der Bruggen - Nijmegen, 1861.

Naschrift: Deze gebeurtenis is bijna symbolisch voor de latere toestand van het Valkhof. Het Valkhof, bruid van de stad Nijmegen, desolaat staat ze daar ontdaan van haar pracht. Weinigen bekommeren zich om haar lot. Wie zal deze bruid weer aankleden en laten verschijnen in al haar glorie?

BELANGRIJK !!! OPGELET !!!

Op woensdagavond 19 mei (8 uur) kunt U weer de jaarvergadering bijwonen van de Valkhofvereniging, in 'TRIANON' Berg en Dalseweg 33 (tussen Mariaplein en Hugo de Grootstr.)

Zoals gebruikelijk zullen o.m. het jaarverslag, financieeloverzicht, ged. bestuurwisseling en toekomstvisie ter sprake komen. (De kascommissie over 1992 bestaat uit de heren; P.Ruysch v. Dugteren en R.Weijman) Hebt -U- ook ideeën, wensen, voorstellen of kritiek, kom ermee, zodat we na een gezamenlijke bespreking tot een besluit komen. U bent dus van harte welkom!

Het Bestuur.

UIT DE LEDENADMINISTRATIE

G. HERMANS

Meer dan een jaar geleden is het al weer, dat u via een bericht uit de ledenadministratie op de hoogte werd gebracht van de laatste stand van zaken betreffende de omvang van het ledenbestand en de herkomst van onze leden.

Het begrip "herkomst" behoeft hier enige toelichting. Vanzelfsprekend is een deel van de buiten de Nijmeegse regio woonachtige leden van oorsprong afkomstig uit de stad Nijmegen of één van de gemeenten in de omgeving daarvan. In hun geval dient "herkomst" te worden gezien in de zin van "huidige woonplaats". Doch een aanzienlijk deel van onze leden is afkomstig uit een ander landsdeel dan het Zuid-Gelderse. Hier is de term "herkomst" dan ook in de letterlijke betekenis bedoeld.

Het is verheugend te kunnen constateren dat velen buiten de Nijmeegse regio het Valkhof weten te waarderen en zich graag via onze vereniging op de hoogte willen laten houden van de geschiedenis en de recente ontwikkelingen rond dit waardevolle stukje stad.

In november van het afgelopen jaar kwam het ledental voor het eerst even boven de zevenhonderd; op 705 om precies te zijn. Maar dat was van zeer tijdelijke aard, daar eind december helaas 43 leden moesten worden uitgeschreven als gevolg van opzeggingen, leden die de contributie voor 1992 nog steeds niet hadden voldaan, verhuizingen zonder doorgeven van adreswijziging (resultierend in "Valkhofnieuws" per post retour) en gevallen van overlijden.

	absoluut	relatief
opzeggingen per 1-1-93	23	3,3 %
niet betaald 1992	14	2,0 %
post retour	4	0,6 %
overlijden	2	0,3 %

Het totale verloop in het ledenbestand voor 1992 komt daarmee op iets meer dan 6 %. Het aantal opzeggingen is dit jaar voor het eerst net boven de 2 % gekomen.

Momenteel telt de Valkhofvereniging 677 leden (de stand van medio februari 1993). Naar mijn mening een zeer fraai aantal voor een vereniging die zich richt op een, tenminste qua oppervlakte, uiterst beperkt deel van de stad Nijmegen. Als het ledenbestand wordt uitgesplitst naar vijf woonplaatscategorieën, zoals dat eerder is gedaan in artikelen uit 1984 en 1989, dan zien we het volgende beeld:

	absoluut	relatief
Nijmegen	417	61,6 %
omgeving Nijmegen	93	13,7 %
overig Gelderland	39	5,8 %
overige provincies	109	16,1 %
buitenland	19	2,8 %
	<u>677</u>	<u>100,0 %</u>

Om een vergelijking te kunnen maken met voorgaande jaren, zijn bovenstaande percentages naast die uit de jaren 1984 en 1989 gezet.

	1984	1989	1992
Nijmegen	71,9	63,3	61,6
omgeving Nijmegen	12,9	12,4	13,7
overig Gelderland	3,2	5,2	5,8
overige provincies	10,4	16,7	16,1
buitenland	1,6	2,4	2,8
	<u>100,0 %</u>	<u>100,0 %</u>	<u>100,0 %</u>
	(313)	(636)	(677)

(Voor de absolute aantallen in de jaren 1984 en 1989 zij verwezen naar het artikel in Valkhofnieuws 89/4 - pag. 33 t/m 35).

Uit de percentages blijkt, dat het aandeel van de in Nijmegen woonachtige leden nog steeds een dalende lijn vertoont. Hun absolute aantal is echter wel iets toegenomen (van 403 naar 417). Beschouwen we de regio Nijmegen als geheel, dan zien we dat ruim driekwart van de leden in dit gebied woont. Het aandeel van "overig Nederland" is met 21,9 % exact gelijk gebleven aan dat van 1989. Opmerkelijk is dat het aantal buitenlandse leden nog steeds licht groeit, zowel in absolute als in relatieve zin.

Ook nu is weer getracht vast te stellen hoeveel vrouwen in het bestand voorkomen. Gelet op de voorvoegsels "mevr", "mej" en "zr" zijn het er 127 ofwel 18,8 %. In 1984 en 1989 was dit resp. 23,3 en 20 %. Er van uitgaande dat de leden met een "dubbele naam, gescheiden door een streepje" eveneens vrouwen zijn, dan moeten er nog eens 35 personen aan worden toegevoegd. Het totaal (162) vertegenwoordigt ruim 23,9 % van het ledenbestand. In 1989 ging het nog om 24,5 %. Uit deze cijfers blijkt dat het aandeel van de vrouwen relatief afneemt.

Het contributiebedrag als criterium beschouwend, blijken 194 leden 65 jaar of ouder te zijn. In procenten: 28,7 %. Een duidelijke toename ten opzichte van 1984 (20,3 %) en 1989 (22 %). Het werkelijke aandeel van deze leeftijdscategorie is nog groter, daar de nieuwe leden van 65 jaar of ouder in hun eerste contributiejaar 20 gulden betalen en zich op dit punt derhalve niet onderscheiden van de leden jonger dan 65 jaar.

Zoals u inmiddels van mij gewend bent, volgt tenslotte de lijst van hen die zich tussen eind maart 1992 en begin februari 1993 hebben aangemeld als nieuwe leden van de Valkhofvereniging. Het zijn er 69 ditmaal. Het aandeel van de nieuwe leden, woonachtig buiten de regio Nijmegen, is met bijna 30 % wederom vrij hoog.

Polvliet-Hanegraaf	Amsterdam
Visser	Arnhem
Tielemans	Nijmegen
Gommers	Nijmegen
Graat	Groesbeek
In de Betouw, H.	Nieuwegein
Leenen	Nijmegen
Plasschaert	Nijmegen
Ruysch van Dugteren	Nijmegen
Scheffler-den Boer	Nijmegen
van Vlaanderen	Nijmegen
Wylick-Estourgie	Den Haag
van Blerk	Nijmegen
Stal	Nijmegen
van Ellinckhuijsen	Arnhem
Estourgie	Zoetermeer
Groen	Nijmegen
de Grood	Winssen
Hendriks	Nijmegen
van Leeuwen	Wageningen
Metselaar-Boshouwers	Nijmegen
Rijnhoff	Nijmegen
van Wanroij	Nijmegen
Weijman	Arnhem
ten Westenend	Arnhem
Adema, J.	Nijmegen
Ahrichs	Nijmegen
Balfoord	Nijmegen
van Driel	Driel
van der Heijden	Nijmegen
Hermans, W.	Nijmegen
de Jager	Nijmegen
de Jong	Nijmegen
Ogg	Nijmegen
van der Steen	Nijmegen
Baaijens	Grave
Langeraar	Leeuwarden
Peters	Nijmegen

Ruysch van Dugteren Sr.	Borger
Stuart	Nijmegen
van der Weijde	Nijmegen
Leenders	Nijmegen
Meijerink	Valburg
Roben	The Rock (Australia)
Schouten	Nijmegen
Stuij-van Zeist	Brandwijk
Verhagen	Ewijk
Wervers	Vlaardingen
de Bruin	Nijmegen
Meurkens	Nijmegen
Reinewald	Nijmegen
Derksen	Nijmegen
de Graaff	Hattem
Jansen	Nijmegen
Marquardt	Mainz-Weisenau
Medendorp	Molenhoek
van Paridon	Hoogerheide
Peters	Venlo
van Rijn	Nijmegen
van den Berg	Nijmegen
Berns	Elst
Dullemond	Beek bij Nijmegen
Duynstee	Nijmegen
Hennekens	Malden
Michielse	Nijmegen
Naastepad	Nijmegen
Wijers	Den Bosch
Kaulingfreks, J.	Nijmegen
Maréchal	Nijmegen

INHOUD		PAG.
Inleiding:	redactie	1
Geofischisch onderzoek op het Valkhof:	Drs. F.Boshouwers	3
De opmerkelijke geschiedenis van 'De Doornenburg':	M.Vollebregt	9
Alweer enige maanden geleden:	H.v.Brienen	19
Een Valkhofverhaal:	H.v.Brienen	22
Kasteel Ammersoyen:	L.Hendriks	23
De herbouw van de burcht te Vianden:	M.Vollebregt	27
Mr. Johan in de Betouwechter voor de Burcht	H.Schoonwater	30
Resten van de Valkhofburcht:	A.Janssen	38
Sprokkelingen op het Valkhof:	H.Schoonwater	42
Uit de ledenadministratie:	G.Hermans	44
Inhoud:	Redactie	49
Foto's Antoon Janssen.		
Middentekening: Johan Hendriks.		